

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye'de yapılan, yapılmakta olan ya da yapılacak olan Hidroelektrik Santrallerin (HES) doğaya, derelere ve canlılara tüm ekolojik yaşama vermiş olduğu zararların incelenmesi, HES projelerinin denetiminin yapılması; yasal mevzuatlara, ÇED raporlarına ve taahhütlere uygun yapılmayan HES projelerinin tespiti ve idari işlemlerin uygulanması; oluşan ve bundan sonra oluşabilecek zararların önlenmesi ve gerekli tedbirlerin alınması amacıyla Anayasa'nın 98'inci maddesi ve TBMM iç tüzüğü'nün 104 ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ve talep ederiz.

Dr. Habin EKSİK

Dr. Habip EKSİK
Iğdır Milletvekili

ÖZET

Son 200 yıllık süreçte, dünyada doğa felaketleri, önemli bir şekilde artış gösterdi. Doğa felaketlerinin çoğunluğu; sel, kuraklık gibi su ile ilgili olan afetlerdi. Doğa felaketlerindeki bu belirgin artış; doğa talanı ve tahribatına neden olan kapitalizmin eseri olduğu aşikardır. Kapitalist sistemin yarattığı iklim krizi nedeniyle hava sıcaklıkları artmış, yağışlar ise dengesizleşmiştir. Bunun yanında; ormanların yerini betonların alması, çarpık yapılaşma, özellikle havza ve dere yataklarında yapılaşma, su kaynaklarının bilinçsiz kullanımı gibi faktörler de su ile ilişkili felaketlere zemin hazırlamıştır. O halde; insanı ve doğayı, tarihi kimliği hem doğrudan hem de afetlerle dolaylı şekilde katleden asıl nedenin ne olduğu açıktır.

Başta 12 bin yıl öncesine dayanan tarihi ile Türkiye'nin en önemli yerleşim yeri olan Batman'daki baraj projelerinin ardından talan edilen Hasankeyf sadece bugüne ait bir katliam değil, hepimizin belleğinin yok edilmesidir. Tek bir şirket için ısrarla yıkılan, dinamitlerin altında kalan Hasankeyf, yıkılan Diyarbakır “Sur” ile müdahale edilmeyen Dersim yangınları ile aynıdır.. Doğanın, insanın talanı coğrafyamızın en acı gerçeği halinde devam etmektedir.

Son bir buçuk yıllık zaman dilimi içinde; 2020 Ocak ile 2021 17 Ağustos tarihleri arasında Elazığ-Sivrice, Bingöl-Karlıova, Van Başkale, Manisa-Akhisar, İzmir-Seferihisar depremleri, Van-Bahçesaray çığ düşmesi, Adana, Antalya, İstanbul, Giresun, Van Başkale, Iğdır Aralık, Bursa, Rize, Artvin, Samsun, Sinop, Kastamonu, Bartın’ da meydana gelen sel baskınları, Dersim, Antalya, Muğla, Burdur, Aydın, Osmaniye, Maraş gibi birçok yerleşim biriminde meydana gelen yangınlar, Orta, Doğu ve Güneydoğu bölgesinde görülen kuraklık, Marmara’da yaşanan müsilaj sorunu gibi çok farklı afet türleri ile karşı karşıya kalmıştır. Meydana gelen bu doğa kaynaklı afetler nedeniyle son bir buçuk yılda 400’den fazla yurttaşımız yaşamını yitirmiş,

binlercesi yaralanmış, kayıp vakaları meydana gelmiştir. 100.000'den fazla konut, işyeri gibi bina ve bina türü yapı başta olmak üzere çok sayıda sanat yapısı, nehir tipi HES ve altyapı tesisi zarar görmüş veya yıkılmıştır. Yaşanan bu afetlerden dolayı son bir buçuk yıllık sürede 50 milyar liranın üzerinde ekonomik kayıpla da karşı karşıya kalınmıştır.

Bu durumun iktidarların beton lobisinin etkisiyle uyguladığı bütünsel afet yönetim sisteminden uzak, insanı/ekosistemi odağına almayan, arsa ve arazi rantı politikalarına bağlı olarak doğa kaynaklı afet tehlike ve riskleri açısından sorunlu dere yatakları, fay zonlarının üstü, heyelanlı alanları plansız bir şekilde imara ve talana açmasının bir sonucu olduğu görülmektedir. HES projelerinin etkisiyle iklimde değişiklik yaşandığı, bunun da ani ve yoğun yağışlar nedeniyle sel felaketlerine sebep olduğu ilgili meslek odaları, akademisyen ve STK temsilcileri tarafından belirtilmektedir.

Afet; olayın kendisi değil sonucudur; deprem, heyelan, çığ düşmesi, taşkın vb. tehlikeler ile içerisinde yaşadığımız ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel ilişkilerin ve kırılganlıkların bir fonksiyonudur. Bu nedenle afet etkilerine karşı kırılganlıklarımızı azaltmayı hedefleyen, sadece teknik açıdan değil siyasal, ekonomik ve sosyal boyutları güçlendirilmiş politikalar ve planlar hayata geçirilmesi elzemdir.

GEREKÇE

Tarım ve Orman Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğü "2020 Yılı Meteorolojik Afetler Değerlendirmesi" raporuna göre Türkiye'de 2000'li yıllardan itibaren sel felaketleri artış göstermiştir. Plansız ve bilinçsiz yapılaşmaların, hidroelektrik santrallerinin (HES) de 2000'li yıllardan itibaren artış göstermesi tesadüf değildir. Türkiye'de 1940 yılından bu yana en çok sel afetinin görüldüğü üç yıl; 2018, 2019 ve 2020 yıllarıdır. Aynı zamanda, 1940 yılından beri en çok heyelanın görüldüğü yıl 2020 yılıdır. Türkiye, en büyük HES kurulu gücüne sahip ülkeler listesinde dünyada dokuzuncu, Avrupa'da ise ikincisi durumda ve hedefi birinci olmaktır.

İktidarın uzun yıllardır beton lobisinin istemleri çerçevesinde arsa ve arazi rantı ve yağması üzerine şekillendirdiği imar, afet, planlama, yapı üretim ve denetim süreçlerinde uyguladığı politika ve yönetim süreçleri coğrafyamızda yaşanan her doğa olayının afete dönüşmesine neden olmaktadır. Son olarak Van'ın Başkale ilçesinde yaklaşık 15 dakika süren yağmurun ardından oluşan sel ve heyelan nedeniyle Van-Hakkari kara yolu ulaşımına kapanırken Başkale ilçe merkezi ile birçok mahalle sular altında kalmış, yurttaşlar evlerinden, iş yerlerinden olmuştur. Sağanak yağışın neden olduğu taşkınlar sonucunda Kastamonu, Sinop ve Bartın'da da Van'da olduğu gibi doğa talanına, ağır can ve ekonomik kayıplara neden olmuştur.

Ağır hasar ve can kaybının yaşanmasının temel nedenlerinden birisi, üzerine geçmiş yıllarda

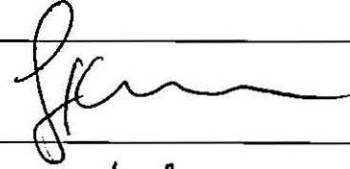
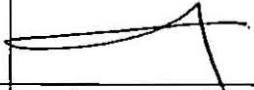
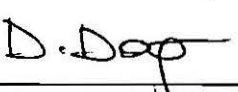
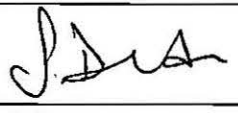
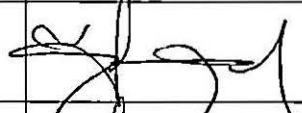
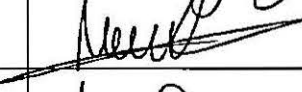
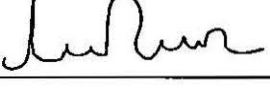

plansız bir şekilde inşa edilen Nehir Tipi HES'lerden birinin sağanak yağış sonucu oluşan taşkından etkilenecek kapaklarının hasar görmesi ve taşkın sularının baraj gölünde bulunan suyla birleşerek hasar gören barajdan boşalması sonucunda "çarpan etkisiyle" tahribata neden olduğu, 190'a yakın baraj, gölet veya Nehir tipi HES gövde yapılarının aktif fay zonlarının sakınım bandı üzerinde yer aldığının tespiti üzere meslek odaları tarafından DSİ Genel Müdürlüğü bilgilendirilmiştir.

HES projelerinin etkisiyle iklimde değişiklik yaşandığı, bunun da ani ve yoğun yağışlar nedeniyle sel felaketlerine sebep olduğu ilgili meslek odaları akademisyen ve STK temsilcileri tarafından belirtilmektedir. Türkiye'de uzun zamandır gerçekleştirilen talan politikası ile oluşan tahribat sonucu yaşanan sel ve heyelanlar ile buna bağlı olarak insanlarımızın yaşamlarını, tarihini geçmişte de kaybetmesi hafızalardadır. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından 2018 yılında hazırlanan raporda kaçak yapılaşmaya, dere yataklarının bozulmasına ve yağmur sularının çeşitli sebeplerle denize ulaşamamasından söz edilmiş yapılan maden çalışmaları, denetimsiz yol inşaatları ve HES'ler nedeniyle doğa tahribinin yaşandığını teyit etmiştir.

Hidroelektrik santrallerinin yapımı sırasında ve sonrasındaki işletim sürecinde çevreye ve insana zarar veren etkilerini acı bir şekilde görmekteyiz. Türkiye'de yapılan ya da yapılması planlanan HES projelerinin birçoğunun Çevresel Etki Değerlendirmesinden (ÇED) muaf tutuluyor olmasını veya ÇED raporlarının gerçeklikten uzak bir şekilde düzenlenmesini göz önünde bulundurursak HES'lerin çevre üzerindeki etkisinin araştırılması daha da anlam kazanmaktadır. HES inşaatları sırasında binlerce ağaç kesilmektedir. Ağaçların erozyon ve toprak kaymasını engellemelerinin yanı sıra; oksijen üretmeleri, radyoaktif maddeleri emerek atmosferi temizlemeleri, toprağı canlı ve verimli tutmaları ve sayısız faydalarına rağmen ağaçların kesilmesi doğaya en büyük ihanettir. Birçok HES projesinde dere ve ırmaklardaki su kilometreler boyunca borularla taşınmakta ve bu durum orada yaşayan canlıları olumsuz etkilemekte hatta soylarının tükenmesine sebebiyet vermekte tüm ekosistemin yok olmasına zemin hazırlamaktadır.

Coğrafyamızın yaylaları, dereleri, ormanları ve eşsiz doğası, tarihi kimliği son yıllarda ekolojik yıkımın merkezi hâline gelmiş olduğu açıktır. Yaylaları imara açmak için yapılan yollarda binlerce ağaç kesilmiş, HES ler nedeniyle dereler kurumuş, bölgelerin geçim kaynaklarına, tarım ve hayvancılığa darbe indirilmiş, dereler çamur akar olmuş, su tutulmasının yapıldığı bölgelerde heyelanlar meydana gelmiştir. Bu sebeplerden ötürü yapılan, yapılmakta olan ya da yapılacak olan ve HES projelerinin çevreye, doğaya, insanlığa ve tüm canlılara olan zararları incelenmeli, denetimleri yapılmalı ve gelecekte yaşanması muhtemel tehlike ve felaketlerin önüne geçilebilmesi adına Meclis Araştırması açılması elzemdir.

1	FATMA KURTULAN	MERSİN	
2	ZÜLEYHA GÜLÜM	İSTANBUL	
3	MUSA PİROĞLU	İSTANBUL	
4	SERPİL KEMALBAY PEKGÖZEGÜ	İZMİR	
5	DERSİM DAĞ	DİYARBAKIR	
6	MURAT SARISAÇ	VAN	
7	SAİT DEDE	HAKKARİ	
8	BERDAN ÖZTÜRK	AĞRI	
9	HİŞYAR ÖZSOY	DİYARBAKIR	
10	EBRÜ GÜNAY	MARDİN	
11	OYA ERSOY	İSTANBUL	
12	ŞEVİN COŞKUN	MUŞ	
13	PERO DUNDAR	MARDİN	
15	AYŞE ACAR BAŞARAN	BATMAN	
16	KEMAL BÜLBÜL	ANTALYA	
17	FELEKNAS UCA	BATMAN	
18	NECDET İPEKYÜZ	BATMAN	
19	NUSRETTİN MAÇIN	ŞANLIURFA	
20	İMAM TAŞÇIER	DİYARBAKIR	